

Ważne pojęcia związane z gender

Gender – kategoria badawcza, która opisuje społeczne i kulturowe aspekty związane z płcią. Gender odnosi się do ról, oczekiwań i stereotypów przypisanych kobietom i mężczyznom, które są kulturowo i historycznie zmienne. Na przykład jeszcze do początku XX w. kobiety nie były postrzegane jako pełnoprawne obywatelki mające prawo do głosowania i partycypacji politycznej. W Polsce prawa wyborcze przyznano kobietom w roku 1918, w Szwajcarii dopiero w 1971 r. Prawo do głosowania nie wynika w żadnej mierze z obiektywnych, biologicznie utrwalonych kompetencji, jest natomiast wynikiem społecznych i politycznych norm. Dlatego też mówimy tutaj o aspekcie gender. Innym przykładem na zmienność i zróżnicowanie aspektów gender może być zakaz posiadania przez kobiety prawa jazdy w Arabii Saudyjskiej. Obywatelki Arabii Saudyjskiej nie są w żaden sposób naturalnie niezdolne do prowadzenia samochodu, a zakaz wykonywania tej czynności wynika z politycznych i religijnych norm. Warto podkreślić również, że uwarunkowania gender w takim samym stopniu dotyczą kobiet jak i mężczyzn. Na przykład w Japonii haft artystyczny jest równie popularny wśród mężczyzn i kobiet, w Europie to natomiast coś czym zazwyczaj zajmują się kobiety. Jak widać na powyższych przykładach, gender nie neguje biologicznych uwarunkowań płci. Kategoria gender zwraca jedynie uwagę na to, że przypisywane mężczyznom i kobietom role i oczekiwania są wynikiem społecznej konwencji oraz kulturowych i historycznych norm.

Gender stereotypes/gender bias (Stereotypy płciowe) – uproszczone, uogólniające i zwykle nieprawdziwe przekonania na temat ról i cech charakterystycznych dla mężczyzn i kobiet, które nie mają podstaw w obiektywnych różnicach między płciami. Stereotypy mają zazwyczaj negatywne konsekwencje dla grup i osób, których dotyczą, ponieważ przypisują im ogólnikowe cechy, które często są nieprawdziwe i krzywdzące. Warto tutaj zaznaczyć, że kobiety i mężczyźni w równym stopniu padają ofiarami stereotypów płciowych. Na przykład stereotypowe przekonanie, że mężczyźni są niezdolni i za mało wrażliwi do opieki nad dziećmi, ma często negatywne skutki na relację ojców z dziećmi. W najbardziej radykalnej formie stereotyp ten przejawia się w nierównym traktowaniu ojców przy przyznawaniu przez sądy praw do opieki nad dziećmi. Z drugiej strony według stereotypowego myślenia kobiety są mniej zdolne do ścisłego i konkretnego myślenia, dlatego też mniej chętnie wybierają kierunki ścisłe i techniczne. Nawet jeśli kobiecie wykształconej w kierunku ścisłym lub technicznym uda się pozyskać pracę zgodną z jej wykształceniem, trudniej jej awansować, gdyż towarzyszy jej stereotyp, że jej umiejętności są bardziej wyuczone niż naturalne.

Warto tutaj zauważyć, że stereotypy dotyczące płci są przekazywane od najmłodszych lat i wpływają na realizację potencjału dzieci. Dziewczynki zwyczajowo są zachęcane do postaw biernych – bycia grzeczną, spokojną, posłuszną. Chłopcy z drugiej strony są zachęcani do eksplorowania otaczającej rzeczywistości i są wynagradzani za swoją aktywność. Ponadto od najmłodszych lat dzieci uczone są, że pewne zawody są domeną mężczyzn, a pewne kobiet, co kształtuje ich późniejsze wybory akademickie i zawodowe. Zwalczanie stereotypów polega na promowaniu indywidualnego potencjału i talentów oraz odrzucaniu ograniczeń bezpodstawnie narzuconych na obie płcie.

Gender equality (Równość płci) – stan, w którym kobieta i mężczyzna w porównywalnych sytuacjach są tak samo traktowani niezależnie od płci. Na przykład płaca i awans są wyznaczone przez wykształcenie, doświadczenie i kompetencje, a płeć jest statystycznie nieistotnym czynnikiem w tym procesie.

W Polsce równość płci jest prawnie zdefiniowana i chroniona w Artykule 33. Konstytucji Rzeczypospolitej:

- 1. Kobieta i mężczyzna w Rzeczypospolitej Polskiej mają równe prawa w życiu rodzinnym, politycznym, społecznym i gospodarczym.*
- 2. Kobieta i mężczyzna mają w szczególności równe prawo do kształcenia, zatrudnienia i awansów, do jednakowego wynagradzania za pracę jednakowej wartości, do zabezpieczenia społecznego oraz do zajmowania stanowisk, pełnienia funkcji oraz uzyskiwania godności publicznych i odznaczeń.*

Dyskryminacja ze względu na płeć – odmienne traktowanie kobiet i mężczyzn ze względu na płeć w porównywalnej sytuacji. Na przykład wiele kobiet otrzymuje mniejsze wynagrodzenie niż mężczyźni wykonujący tę samą pracę. Z drugiej strony mężczyźni starający się o pracę opiekuna do dzieci bądź pracę pielęgniarza, mimo swoich kwalifikacji, są często traktowani podejrzliwie ze względu na swoją płeć.

Gender mainstreaming – to forma polityki równościowej, która polega na włączeniu zasady równości szans kobiet i mężczyzn w główny nurt działania politycznego. Gender mainstreaming jest obowiązującą w Unii Europejskiej i szeroko przez nią wspieraną strategią polityczną na rzecz równego traktowania kobiet i mężczyzn. Działania gender mainstreaming polegają na analizie wpływu danej polityki na równość kobiet i mężczyzn i na wspieraniu

tych rozwiązań, które promują równość płci. W praktyce zgodnie z polityką gender mainstreaming uchwały i prawodawstwo nie mogą być sprzeczne z zasadą równości płci.

Luka płacowa (gender pay gap) – to różnica w zarobkach między kobietami i mężczyznami wyrażona w formie procentowej. Luka płacowa w Polsce utrzymuje się na poziomie 15 procent, ale na najwyższych stanowiskach jest jeszcze większa. W praktyce luka płacowa oznacza, że miesięczna kwota wynagrodzenia dla kobiet jest średnio o 700 zł mniejsza niż ta, która otrzymują mężczyźni, a na wyższych stanowiskach różnica ta dochodzi do kilku tysięcy złotych. Na lukę płacową składa się wiele czynników, spośród których pewne można zakwalifikować jako dyskryminację, a inne nie. Luka płacowa może wynikać z segregacji zawodowej ze względu na płeć, różnic w stanowiskach zazwyczaj obejmowanych przez kobiety i mężczyzn, czy też różnic w udziale mężczyzn i kobiet w sektorze publicznym i prywatnym. Może też ona wynikać z stereotypów zakładających, że kobieta z zasady bardziej angażuje się w sferę prywatną niż publiczną, dlatego niechętnie podejmuje się zadań, które wiążą się z większą dyspozycyjnością, ale też większym wynagrodzeniem. Luka płacowa w części wpływa również z dyskryminacji, która polega na wypłacaniu kobietom mniejszego niż mężczyznom wynagrodzenia za taką samą pracę.

Gender-based violence (przemoc ze względu na płeć) – forma przemocy, która jest skierowana do ofiary ze względu na jej płeć. Na przykład gwałt jest formą przemocy opartej na płci, gdyż jest on w znacznej większości dokonywany na ofierze ze względu na to, że jest kobietą. Do kategorii przemocy ze względu na płeć zaliczamy również między innymi przemoc domową wobec kobiet, trafficking, molestowanie seksualne kobiet czy przymusową sterylizację.